

<https://doi.org/10.18778/1898-6773.54.1-2.01>

Tadeusz Dzierżykray-Rogalski — w siedemdziesiątą rocznicę urodzin

The author presents the scientific output of professor Tadeusz Dzierżykray-Rogalski on his seventieth birth anniversary. The celebrator of the jubilee was for many years a chairman of the Polish Anthropological Society, the editor of the Polish Anthropological Review, a worthy scientist of the Polish Anthropology and organizer of the scientific life.

W 1988 roku przypada siedemdziesiąta rocznica urodzin prof. dra hab. Tadeusza Dzierżykraya-Rogalskiego, wieloletniego przewodniczącego Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Antropologicznego i Komitetu Antropologii Polskiej Akademii Nauk, długotrwale związanego z *Przeglądem Antropologicznym*, w tym także przez wiele lat jego redaktora naczelnego.

Prof. dr hab. Tadeusz Dzierżykray-Rogalski urodził się 1918 r. w Warszawie. Należy do pokolenia uczonych polskich, na losach których znaczące piętno wywarła druga wojna światowa. Wprawdzie przerwane jej wybuchem studia kontynuował w tajnym uniwersytecie, lecz znacznie bardziej pochłaniała go walka z okupantem niemieckim, realizowana w Szarych Szeregach i Związku Walki Zbrojnej — Armii Krajowej, prowadząca konsekwentnie do udziału w powstaniu warszawskim. Studia kończy dopiero po wojnie, na Uniwersytecie im. Marii Curie-Skłodowskiej, uzyskując magisterium w 1946 roku, a dyplom lekarza w 1948 r. Związany z Zakładem Antro-

pologii tejże uczelni, w 1949 r. doktoryzuje się. Równoległe studia u Jana Czekanowskiego rozszerzają antropologiczne zainteresowania na współpracę z archeologami, dotyczącą polskiego neolitu. Tadeusz Dzierżykray-Rogalski uczestniczy w tych pracach głównie badając ewolucję trwania życia na ziemiach polskich. W 1951 r. habilituje się z antropologii na Uniwersytecie Wrocławskim i obejmuje kierownictwo Katedry Antropologii na UMCS oraz Katedry Anatomii na Akademii Medycznej w Białymstoku. Obowiązki związane z tworzeniem w Białymstoku uczelni medycznej (w pierwszych latach jej istnienia był dziekanem Wydziału Lekarskiego) nie przeszkodziły w organizowaniu szeroko zakrojonych badań Bałtów — był współorganizatorem Kompleksowej Ekspedycji Jaćwieskiej i Szwedzkiej Ekspedycji Jaćwieskiej, których prace znacząco przyczyniły się do poznania tej wymarłej grupy etnicznej. Białystok stał się w tym czasie prężnym ośrodkiem badań antropologicznych, które z inicjatywy T. Dzierżykraya-Rogalskiego prowadzili jego uczniowie; szcze-

gólnie w nawiązaniu do nauk medycznych. Bliska współpraca z Janem Czekańskim przyczyniła się do skierowania zainteresowań na badania ludów Afryki. W latach 1959-1962 Profesor organizuje dwie wielkie arabsko-polskie ekspedycje w Egipcie. Z jednej strony przyczyniły się one do przywrócenia i rozszerzenia międzynarodowych kontaktów polskiej antropologii, a z drugiej dały bogaty materiał w postaci czterech tomów „Publications of the Arabic-Polish Anthropological Expeditions”, stanowiących źródło poznania egipskich stosunków rasowych, etnicznych i demograficznych. Nawiązanie ścisłej współpracy z Kazimierzem Michałowskim i przejście do Zakładu Archeologii Śródziemnomorskiej PAN rozszerzyło badania T. Dzierżykraya-Rogalskiego na afrykańskie materiały kostne. Badania materiałów szkieletowych z nekropoli w Aleksandrii w zestawieniu ze współczesnymi materiałami dały oryginalne opracowania dotyczące paleodemografii antropologicznej. Były wartościowymi informacjami z zakresu paleopatologii, dotyczącymi także roli klimatycznych czynników w kształtowaniu populacji starożytnej Aleksandrii. Szczególną wartość dokumentacyjną i poznawczą mają weryfikacje grobów biskupów z Farras. Współpracując z archeologami w badaniach wykopaliskowych na terenie Sudanu przeprowadzono także badania ludności współczesnej, które stały się załącznikiem szerszego współdziałania, w tym także wykładów na Uniwersytecie Chartumskim.

Prowadzone prace przyniosły T. Dzierżykrayowi-Rogalskiemu międzynarodowe uznanie i wielorakie kontakty oraz współpracę, między innymi z Francuskim Instytutem Archeologii Orientalnej w Kairze. Uczestniczył w pracach wykopaliskowych

przez wiele sezonów. Przez 16 lat w Zakładzie Archeologii Śródziemnomorskiej był zastępcą Kazimierza Michałowskiego do spraw naukowych, przez rok kierował tym zakładem. W 1985 r. przeniósł się do Zakładu Krajów Pozaeuropejskich PAN. Wyniki swych prac przedstawił w około 500 naukowych publikacjach, a także w referatach wygłaszanych na licznych konferencjach naukowych oraz wykładach prowadzonych na zaproszenie różnych polskich i zagranicznych uczelni.

T. Dzierżykray-Rogalski jest aktywnym uczestnikiem prac Rady Stałej Unii Międzynarodowej Nauk Antropologicznych i Etnologicznych, uczestniczy w jej kongresach. Wyrazem uznania jest honorowe członkostwo Société d'Anthropologie de Paris. Swoją działalnością naukową i organizatorską przyczynił się do ugruntowania i rozszerzenia współdziałania polskiej antropologii z naukami medycznymi oraz archeologią. Oryginalne i w wielu aspektach pionierskie badania dotyczące paleopatologii oraz paleodemografii są znaczącym wkładem do poznania człowieka — nie tylko w ujęciu antropologicznym.

Wśród organizatorskich poczynań prof. dra hab. T. Dzierżykraya-Rogalskiego znajduje się także kierowanie w latach 1956-1984 Zarządem Głównym Polskiego Towarzystwa Antropologicznego. Doświadczenie organizatorskie oraz umiejętności rozwiązywania wielorakich problemów znacząco przyczyniły się do przeprowadzenia Towarzystwa przez trudne okresy działania społecznej organizacji. Pomagało w tym prowadzenie w latach 1972-1974 Komitetu Antropologii PAN. W latach 1965-1977 był zastępcą redaktora naczelnego *Przeglądu Antropologicznego*, a w latach 1978-1984 — redaktorem naczelnym; przez wiele lat wchodził w skład rady redakcyjnej, przy czym zawsze

dążył do nadania temu wydawnictwu całej rozciągłości charakteru organu polskich zakładów antropologii i Polskiego Towarzystwa Antropologicznego, zgodnie z ideą jego twórcy — Adama Wrzóska. Był inicjatorem i redaktorem periodyku *Człowiek w Czasie i Przestrzeni*. Jest również członkiem Rady Redakcyjnej *Materiałów i Prac Antropologicznych*. Oznaczenia państwowe (m. in. Krzyż Srebrny Orderu Virtuti Militari, Krzyż Komandorski i Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Partyzancki, Warszawski Krzyż Powstańczy) oraz honorowe wyróżnienia i członkostwa stanowią wyraz uznania dla Jego wielostronnej działalności.

Przy okazji urodzin zwykle ludzie dokonują obrachunku minionych lat, dążąc do zamykania pewnych działań. Są również tacy, którzy rocznice traktują jako etap rozwoju prac, a jego podsumowanie — jako podstawę do ich dalszego rozwijania. Prof. dr hab. Tadeusz Dzierżykraj-Rogalski należy do drugiego grona. Wolno zatem życzyć, aby dokonany obrachunek minionego okresu stał się impulsem do dalszych poczynań badawczych, owocnych dla antropologii w jej najpiękniejszym kształcie — jako nauki o człowieku w jego drodze „ku szczytom człowieczeństwa”.

Zbigniew Drozdowski